

[สี่ สั้น ว ร ร ณ ก ร ร ม]

ดร.ดวงมน จิตรจ้านงค์

รองศาสตราจารย์ภาควิชาภาษาไทย

แผนกวิชาภาษาไทยและวรรณคดีไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ความสำคัญ ของการศึกษา “วรรณคดีไทย” ในสังคม พหุวัฒนธรรม

ข้อเขียนต่อไปนี้เป็นคำตอบคำถามในใจของคนจำนวนมากไม่น้อยว่าวรรณคดีสำคัญอย่างไร ทำไมต้องเจียดเวลามาศึกษา (ฟังคล้ายว่าเวลามีจำกัด ควรใช้ทำอย่างอื่น)

เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่าวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม หมายความว่าวรรณคดีก็เป็นวัฒนธรรมและมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมแขนงอื่นๆ วรรณคดีไม่เป็นเพียงมรดกตกทอดที่ควรอนุรักษ์ไว้เพราะความหวงเกรงว่าจะถูกทำลายไปเท่านั้น (มีผู้สังเกตว่าสิ่งใดที่เห็นว่าควรอนุรักษ์มักอยู่ในสภาพ “ย่ำแย่”) วรรณคดียังเป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นของสังคม ความจริงนี้ไม่แปลกเพราะวรรณคดีเป็นเครื่องสื่อความหมาย ดำรงอยู่ในระบบคุณค่าของผู้สร้างและผู้รับเช่นเดียวกับงานสร้างสรรค์อื่นๆ

ในรูสมิแลฉบับก่อน (ปีที่ 30 ฉบับที่ 2, หน้า 76) ผู้เขียนทั้งประเด็นไว้ว่า “...การตอบคำถามว่า เวลาพิสูจน์คุณค่าวรรณคดีอย่างไร [ยอม] โยงกับคำถามว่า วรรณคดีมีค่าอย่างไร คุณค่านั้นเป็นคุณค่าสำหรับใคร หรือเป็นคุณค่าในสายตาใคร (บ้าง) คำตอบโดยพิสดารของคำถามเหล่านี้หาได้จากวรรณคดีศึกษาและวรรณคดีวิจารณ์”

การทิ้งคำถามไว้ก็คล้ายการติดหนี้ (ทางใจ) จึงเห็นควรจะชวนสนทนากันในฉบับนี้ต่อไปอีกสักนิด

อันดับแรกคงต้องตอบว่าวรรณคดีเป็นสิ่งมีคุณค่าในสายตาของผู้สร้างหรือเรียกรวมๆ ว่าผู้แต่ง ผู้ประพันธ์นั่นเอง คำว่า “สร้าง” ในภาษาไทยอาจใช้ได้ทั้งทางบวกและลบ เช่น สิ่งสร้างสรรค์ สร้างบ้านแปลงเมือง สร้างความเดือดร้อน อย่างไรก็ตามในทางศิลปะ เราจะเห็นว่าศิลปกรรมส่วนใหญ่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งงาม นั่นคือสิ่งอันมีคุณค่าทางสุนทรียภาพอยู่แล้ว นอกจากนี้ที่สำคัญเนื้อหาของศิลปะ อันกลั่นกรองจากประสบการณ์ของผู้สร้างซึ่งได้ศึกษาเรียนรู้โลกและชีวิตด้วยตนเองและอาจผสมผสานกับการกล่อมเกลாதงสังคัม ก็ย่อมมีคุณค่าทางปัญญาอยู่ด้วยไม่มากนักน้อย ยกตัวอย่างข้อความเชิงภษิตในนิราศเรื่องต่างๆ ของสุนทรภู่

อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก

แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย

คำรำพึงของมหากวี บางครั้งก็มาจากการค้นพบที่แลงมาด้วยความมรดจั่ว

กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ

จะมีหมดล่วงหน้าทันตาเห็น

เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น

คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น

หากพินิจสักหน่อย สุนทรภู่มีชุดความคิดเรื่องไตรลักษณ์อยู่ก่อนแล้ว แต่ท่านนำมาใช้ได้เหมาะเจาะสอดรับกับสถานการณ์ยามคับแค้น ถึงขนาดกล่าว

ว่า “เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก้เท่านี้ ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย เหมือนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแค้นใจ ดังนกไว้รังเร่อยู่เอนา” ดูเหมือนว่าเมื่อคิดถึงหลักอนิจจัง ความล่มสลายของชีวิตก็ไม่ใช่อะไรใหญ่โตชวนหวั่นไหวสักเท่าใด ในเมื่อเจตีย์ภูเขาทองที่เคยงดงามและบรรจงสร้างด้วยความรักของผู้คน ก็ยังเสื่อมโทรมให้เห็นประจักษ์อยู่แก่ตาถึงเพียงนี้

เนื่องจากไม่มีผู้สร้างงานคนใดเขียนไว้อ่านคนเดียว บทประพันธ์ซึ่งเป็นเครื่องสื่อสาร จึงสร้างขึ้นด้วยความคาดหวังร่วมกันระหว่างผู้สร้างและผู้รับ ผู้สร้างที่รู้จักโลกมากเท่าใด ย่อมมีวิจรรย์ญาณได้ขีดคมว่าสิ่งใดพึงเป็นสิ่งมีค่าสำหรับผู้รับ ในมนทัศน์ ของวรรณคดีไทยผู้รับมิใช่คนร่วมสมัยกับผู้แต่งเท่านั้นแต่เป็นผู้รับในกระแสเวลาอันไม่รู้จบ คุณค่าที่ทำทหายการพิสูจน์ของผู้รับต่างยุคสมัยนี้เองคือคุณค่าของบทประพันธ์ชั้นเยี่ยม ในประเด็นนี้มนทัศน์ เรื่อง ประสบการณ์ร่วมและลักษณะร่วมของมนุษยชาติจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการศึกษา

จริงอยู่เราเห็นกันอยู่ว่าวรรณคดีดำรงอยู่ในระบบคุณค่าของสังคัม และเช่นเดียวกับวัฒนธรรมโดยทั่วไป ความเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เรื่องแปลก

สิ่งที่ชวนพิศวงน่าจะอยู่ที่ความคงทนของความจริงบางประการ ไม่ว่าจะวันเวลาจะเปลี่ยนผันไปเพียงใด นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่เรียกว่ายุคสมัยเดียวกัน ผู้คนแบ่งแยกกันด้วยเขตแดน (ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ ทวีป) ศาสนาความเชื่อ (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ฯลฯ แต่คนทั้งหลายทั้งปวงไม่ใช่เพื่อนมนุษย์หรืออย่างไร มีวรรณคดีและศิลปกรรมแขนงต่างๆ ใช้หรือไม่ที่เชื่อมโยงหัวใจผู้คนเข้าประสานกัน

ผู้เขียนในฐานะครุวรรณคดีไทยในมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มาครบ 40 ปีแล้ว อาจใช้ประสบการณ์ของตนช่วยยืนยันความจริงข้อนี้ โดยเฉพาะเมื่อนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้มี

ภูมิลาเนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้เขียนได้รับคำถามเสมอว่ารู้สึกลำบากใจหรือไม่ (มีนัยแฝงว่ามีช่องว่างทางวัฒนธรรม หรือเปล่า) ในฐานะครูคนหนึ่งความโชคดีของครูวรรณคดีอยู่ที่ว่าหากมองทะลุข้อจำกัดทางวัฒนธรรมลงไป เลือดเนื้อของความเป็นมนุษย์ที่เราจะสัมผัสได้คือสิ่งล้ำค่า

ในการเรียนการสอน ย่อมมีการวัดและประเมินผลด้วยการสอบข้อสอบทางวรรณคดี ย่อมเป็นข้อสอบอัตนัย ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงตัวตนตามทัศนะอย่างอิสระ แน่หนอนว่าต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาและเหตุผลตามสมควร

ผู้เขียนได้พบคำตอบที่น่าประทับใจอยู่เสมอภายหลังที่นักศึกษาได้เรียนรู้หลักการศึกษายไปในระยะเวลาหนึ่ง ต่อไปนี้เป็นคำตอบข้อสอบไล่รายวิชา 411-402 *วรรณคดีแบบฉบับ* ของนางสาว รุสมิณี มามู นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2551 ที่เลือกมาตัวอย่างว่าวรรณคดีสามารถสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ไม่เฉพาะแต่ข้ามเวลาเท่านั้น

คำถาม : ท่านเห็นว่ารายวิชานี้มีความจำเป็นเพียงใดหรือไม่ ในหลักสูตรของวิชาเอกที่ท่านศึกษา

ตอบ : จำเป็นอย่างยิ่งเพราะการศึกษาในรายวิชานี้จะทำให้เรารู้จักมีความคิดและการวิจารณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น และรู้จักวิธีการเขียนเสนอความคิดด้วยภาษาเขียนที่ชัดเจนถูกต้อง

หลักสูตรวิชาภาษาไทยมีความสำคัญมาก บางคนอาจจบไปเป็นครูเป็นคนคอยสอนคนอื่น ดังนั้นในเรื่องของการเขียนภาษาไทย มีความสำคัญอย่างมากที่เด็กเอกภาษาไทยและเอกภาษาและ

เมื่อข้าพเจ้าได้เรียนมหาเวสสันดรชาดก ข้าพเจ้าได้คิดถึงเรื่องเกี่ยวกับการเสียสละของท่านนบีท่านหนึ่งที่ยอมเสียสละลูกของท่านเพื่อมาทำเป็นกุรบานของชาวอิสลาม

วรรณคดีไทย' ต้องรู้จักหลักไวยากรณ์ภาษาไทยเป็นอย่างดี แต่ไม่ใช้รู้หลักภาษาเท่านั้น ต้องรู้จักวรรณคดีที่มีความสำคัญ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบันได้ อย่างเช่นเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ที่ได้เรียนในวิชานี้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก

เรื่อง*มหาเวสสันดรชาดก* เป็นเรื่องเกี่ยวกับทานบารมี ซึ่งเมื่อเราได้เรียนไปแล้ว เราสามารถมีจิตใจอ่อนโยน เป็นคนเยือกเย็น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยที่เราทำตัวอย่างไม่หวังผลตอบแทนใดๆ การบริจาทานของพระเวสสันดรชี้ให้เห็นแล้วว่าเป็นทานที่ยิ่งใหญ่มาก บริจาคได้แม้กระทั่งลูกอันเป็นที่รักเหมือนดังแก้วตาของพ่อแม่ เพื่อที่ตนเองและมนุษย์อื่นๆ จะได้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเป็นความทุกข์

เมื่อข้าพเจ้าได้เรียนมหาเวสสันดรชาดก ข้าพเจ้าได้คิดถึงเรื่องเกี่ยวกับการเสียสละของท่านนบีท่านหนึ่งที่ยอมเสียสละลูกของท่านเพื่อมาทำเป็นกุรบานของชาวอิสลาม การทำกุรบานคือการแจกจ่ายเนื้อวัวให้กับคนยากจน ลูกกำพร้าและคนอื่นๆ โดยการเชือดวัว ซึ่งเป็นกำลังของพระอัลลอฮ์ที่จะวัดใจท่านนบีว่ากล้าให้ลูกของตนมาทำกุรบานหรือไม่ ในที่สุดท่านนบีก็ยอมให้แต่โดยดี และมีบทคว่ำครวญของลูกท่านนบีว่าท่านพ่อไม่รักลูกแล้ว

หรือ พ่อก็ตอบว่ารักสิแต่ในเมื่อเป็นคำบัญชาขององค์อัลลอฮ์ พ่อจึงยอมทำเช่นนั้น เมื่อท่านนบีทรงยกลูกให้มาทำกรูบาน ในที่สุดองค์อัลลอฮ์ก็ทรงรู้ใจท่านนบี จึงให้วัวมาแทนและให้ลูกคืน

การศึกษาวิชานี้ไม่ใช่เพียงแต่จะคิดว่าเป็นนักวิจารณ์อย่างเดียว แต่เราสามารถที่จะประยุกต์ใช้เรื่องที่ได้เรียนมาในชีวิตได้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับ

ผู้ศึกษาว่ามีความรู้ความชำนาญที่จะศึกษาเพียงใด และนำไปสอนคนอื่น วิชาทุกวิชามีความสำคัญทุกวิชาล้วนให้ความรู้ทั้งสิ้น แต่รายวิชานี้เป็นวิชาที่ให้อะไรต่ออะไรเยอะมาก ถึงแม้การได้คะแนนจากอาจารย์ก็ยากมากสำหรับข้าพเจ้า แต่การศึกษาของข้าพเจ้าในรายวิชานี้ ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักที่จะอ่านหนังสือนอกเหนือจากที่อาจารย์ได้แจกในห้อง ทำให้ข้าพเจ้ามีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาที่ได้เรียนจากคนที่ไม่เคยนั่งอยู่ข้างหน้าเวลาเรียน ข้าพเจ้ากลัวอดที่จะนั่งข้างหน้าไม่ได้ เพราะต้องการยกมือตอบคำถามของอาจารย์ ซึ่งเป็นคำถามที่กระตุ้นให้นักศึกษาพยายามคิด และตั้งใจเรียนเพื่อจะได้เป็นครูของคนอื่น เมื่อได้รับงาน (คำตอบ) คืน ได้อ่านข้อความที่อาจารย์วิจารณ์ ทำให้รู้ว่าข้าพเจ้าต้องปรับปรุงแก้ไขในการศึกษา จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง (๕)

¹ ชื่อหลักสูตรของคณะศึกษาศาสตร์กับคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กำหนดเรียกชื่อต่างกัน

วอศ.จัดแข่งอนาซีตและไตวาที เพิ่มศักยภาพ รร.สอนศาสนา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดกิจกรรมการแข่งขันและขับร้องอนาซีตของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงสัปดาห์มอ.วิชาการ เมื่อปลายเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา

โดยนายยาฮารี กาเซ็ง อาจารย์ฝ่ายกิจกรรมนักศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวว่า กิจกรรมดังกล่าวจัดเป็นประจำทุกๆ ปี เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้เป็นผู้ที่กล้าแสดงออก พัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นเวทีในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มโรงเรียนเอกชนด้วยกัน ทั้งยังสอดคล้องวัฒนธรรมอันดีงามในบริบทของศาสนาอิสลาม โดยวิทยาลัยฯ พร้อมให้การสนับสนุนในการศึกษาด้านนี้โดยตรงในประเทศอินโดนีเซีย